

I M A G O

Fidelis Servi

Ac

Veri qualem esse decet Ecclesiæ
E P I S C O P I*In Exemplari suo*

Singulari Viro

Clarissimo dum viveret ac Celeberrimo

D O M I N O

MICHAELE TOFÆO

S. S. Theol. Doctore nostrâ in gente primo, Ecclesiarum
in Transylvania Reformatarum Episcopo, ac ibidem Celsis-
simo Principi à Sacris disertissimo &c. Fatorum inclementiâ,
notabili Ecclesiarum, Aulæ Principalis, Patriæ totius
damno, humanis rebus exento.

Orbi exhibita

*A SAMUELE Szathm. NEMETHI uno Rectorum Coll. Reform.
Claud. Cui, quum ob morbum quo stato funerationis die, singulari iudicio
Dei, lecto affixus erat, mandato Celsissimi Principis, & votis conjuncto-
rum Defuncti satisfacere non licuit, in explendo sermone vivo Oratoris
munere, ad supplendum solemnem illius actûs defectum, in simul extremum
Defuncti honorem, aternamque magni illius Nominis memoriam, publi-
cationem qualiscunque hujus opella, luce publicâ aliâs haud digna,
svasio multorum & pragnans hortatio
extorsit.*

CLAUDIOPOLI,

Impressit Michael Némethi, A. D. M DCLXXXIV.

Sigismundi Pater de Szathmar

RBIS TRAN=
SYLVANICI LV=
MEN, GENTIS NOSTRÆ
DECUS, TUTAMEN, PATRIÆ
ROBUR ac COLUMEN, PRINCEPS
VIRTUTUM TUARUM GLORIA ILLUSTRISSEME.

*Illustres Regni Proceres, consiliis belli paciūq; Incltyti He-
rões, conscripti Patriæ Patres.*

*Venerandi Diœcesium hoc in Regno divisarum Seniores,
Ecclesiarum Antistites, Collegiorum Doctores, Colum-
nae Domûs Dei, ac in regno Iesu Lumina & Faces.*

*Piè Defuncti Conjunx, Liberi, Generi, Affines, Ne-
cessarii, lamentabili hoc casu plurimum affecti.*

*Omnium deniq; graduum & ordinum Auditores ho-
noratissimi.*

Quoties importunæ hujus tragœdiæ quâ ludere religio ju-
bet, animum subit memoria: quoties pullata hæc parent-
antiū & justâ beatis Manibus liberalitè solventiū, obversatur
mihi frequentia: quoties repetita lamentantium affectus in-
me ciet, ac ad indolescendum non parùm urgent suspiria:
quoties intempesti de more lugentium turbant ac bilem mo-
vent clamores, & effusæ anhelio ex pectore quiritationes, votis
adhuc & desideriorum igne calentes: quoties feralem hanc
urnam, justâ cum indignatione contemplandam animo si-
mul

mul & oculis objicio, atq; magnum illum *Spiritum*, magnum illum *Theſaurum*, magnum illud *Lumen*, cujus robori ferendo horizon noſter vix ſufficiebat, anguſtiâ tenebrarum ejus coarctari deprehendo, neſcio! quid ex improviſo pati videor, & occulto vulnere teneritudinem affectûs mei ſauciatam, tântoq; exacerbata dolore experior; ut ejus vim glſcentemquè ignem, anguſtos intra præcordiorum cancellos alere potis non ſim, quin erumpat, & cum impetu vim faciat, quin eome cogat, ut ejus fractum pondere & exanimatum, ſtupore quodam defixû teneat, ac impotentis animi deliquio obruat, in quo vix mei compos, indignabundus vociferer, querar, & cum ſtomacho deteſter inauditam Fatorum inclementiam, deteſter ſpumantem invidiæ ſortis rabiem, deteſter inexplebillem ſœdæ mortis libidinem; & ſimul cum tremore ſuſpiciam candentem adeò irati Numinis furorem, cujus æſtus popula-tricis inſtar flammæ, fomite vel oleo forſan ſedatæ, nova in quævis momenta capit incrementa, novisque vim ſuam probat nocuentis.

Quid enim? ſiccine ſingulare illud cœli depoſitum terris invidendum erat? ſiccine uſuram boni illius Superiorum indultu conceſſam nobis, invidiam cœlo & litem ſuſcitare decebat? ſiccine rarû illud Divinæ dignationis cimmeliû, prodigalitati diræ necis impendendum erat, ut quod juſto æſtimari ſatis nequibat pretio, gratis illi & abſquè debitâ compensatione meriti, in rapinam cederet? ſiccine cœleſtes illas dotes, quibus *pia hæc Mens*, ceu Sol inter ſydera, aurum inter metallâ eminuit, inclementiæ Fatorum immolari oportebat? ſiccine devotam illam *Animam* cui votis ardentibus adverſum Numen placare, ac cœlos exorare ſolemne fuit, inexora-

bili mortis libidini in victimam dari fas erat? siccine ipsum divini Numinis *Sacrarium*, singulari curâ Spiritûs S. cultum & ornatum, ipsa devotionis *Ara*, in qua multorum incinerabantur victimæ & vota, funditûs convelli, ac igne furoris Dei in extremum pulverem cogi debebat? Scilicet, exquisito hoc vulnere in Ecclesiam, in Patriam, in ipsum *dextra Dei Virum* sævire oportuit, quasi compendium doloris non aliunde expectari, quam à dispendio immisericordis hujus feritatis potuisset: quasi emeritus in militiâ Christi *Athleta* & triumphis asvetus *Pugil*, post certissima fidelitatis impensiq; laboris sui documéta, exauctorari ac brabeo fraudari meruisset: quasi *Fulcrum* domûs Dei, in conclamato hoc regni Dei statu ad extremum festinante casum, novercâ manu subduci, ac inde sequens totius machinæ ruina procurari debuisset: quasi Virtutibus omne genus, lucē gratam ac fortitèr operantem de se fundentibus, vis adimi, ac in ipso meridiei cursu potenter se quaquaversû explicans Solis fulgor, occiduâ nube fuscari, & Oceano tenebrarum mergi, debuisset.

Sed quid in cassum sollicitum fatigo animum, æterna non penetrantem consilia, nec occultas intrare valentem divinæ rectionis vias? quid acerbæ nihil tamen profecturæ lugendi indulgeo libidini? cum ejulatu muliebri non egeratur virorum dolor; nec malorum prementium sensus planctibus Ievetur: quid dolore fatiscentem lingvâ exanimo, & truncata singultribus verba inconditè repeto? quid impatienti murmure Superos læcessere, & Fata invidiæ ac asperitatis insimulare pergo? ut ut enim justo dolori nullus sit modus, qui quo adultior eo contumacior, & ut pauco tempore nescius temperari sic impatiens ordinari; duxerim tamen longe fatius.

tius, i nevitabiles necessitatis casus æquo ferre animo & resolu-
luto, ac id quod ullo dolorū nisu vitari nequit, quantū potē pa-
tientiâ facilitare, quam impatientis animi imbecillitate gra-
vare & grandius illi pondus addere. Suos ergo in limites ju-
stum componamus dolorem tranquillâ ratione temperatum,
nec ultra statos prudentiæ divinæq; legis cancellos evagari pa-
tiamur; sed quod religio, quod extrema in defunctos pietas,
quod indolescens in fatis aliorum debitæ charitatis teneritudo
flagitant, supremo defungamur officio, & novissimo manes
pie Defuncti maestemus honore: ne virtutes & præclara He-
rois nostri facinora, simul cum istis humani corporis paric-
tinis, mox terræ communi omnium matri commendandis,
ingrata tumulet oblivio, vel silentii voret pelagus. Nihil e-
nim majus magnis laboribus & Virtutibus rependi potest
gratâ memoriâ, quâ mercede, brutalitatis & extremæ inhu-
manitatis est, fraudare Viros magnos ac bene de Ecclesia bo-
noq; publico meritos. Quorum in ordine fuisse nostrum,
Clarissimum dum viveret ac *Celeberrimum* D. MICHAEL-
LEM TOFÆVM, inficias ibit opinor nemo, certior enim
singularis ejus tum eruditionis, tum ingeniosi acuminis, tum
miræ dexteritatis, tum muneris dignè adjuncti *Episcopalis*,
a sti q; in eo laboris fama, in omnium ore volitat; quam ut ulla
cuiquam de iis ambigendi reliqua sit ansa. Miserum ergo
me & infoelicem! quod qui nunquam dicendo valui, quem
natura Oratoré non finxit, merita tanti Herois digne exequi
nequeam, et eorum luci tenebras magis offundere, quam
vividiores foenerari radios valeam. Infortunatum etiam (si
fas sit dicere) *pie Defunctum*, quod dignum non sit nactus
Virtutum suarum Præconem, licet ingenuum æstimatorem.

Et quis dignus foret? quum dicendū sit super eo, qui omni dignissimus laude, omne laudum & encomiorum excessit culmen, dicendum super eo, de quo tacere præstat, quam perfunctoriè & pauca tantum dicere; dicendum tamen aliquid est, et id quidem, quod et augustæ huic fræquentiæ, et merito honori *Defuncti*, & votis conjunctorū ejus satisfaciât. Quam in rem nihil fore satius existimavi, quam ut in personâ *Nostri*, brevibus lineamentis depictam darem: *Imaginem fidelis servi, ac veri qualem esse decet Ecclesiæ Episcopi*. Cujus quidem argumenti Altum, cum ob meam tenuitatem, tum ob temporis ad meditando concessi brevitatem, solutis hæc tempestate velis attingi posse haud sperem; ideoq; si modo litus absq; naufragio radere, Ethesius patientiæ & humanitatis vestræ adjuto mihi contingat, erit, de quo mihi gratuler, & quod in magnam fortunæ & scælicitatis meæ partē, reponam.

Singulare mundi ornamentum ac unicum decus, in quo quicquid speciositatis ac elegantiæ habet Orbis, concentratur & brevem in synopsis componitur, est illa *hereditas* & portio Dei, in qua *regnum* sibi, & in eo thronum erigere placuit divinæ bonitati: quippe cujus intuitu & vasta hæc moles condita, ac ex nihilo potenti jussu vocata est, & absq; quâ, post subjectum vanitatis servitio mundum, & terram in vanum formatam, & in vanum creatos fuisse hominum filios oporteret; quod tamen nec gloria, nec perfectio operum Dei, ferre possunt. Uti autem regnum illud, nec externâ speciositate ac pompâ, vel adspectabili claritate innotescit, nec externis gaudet privilegiis & immunitatibus, nec ad formam regnorum mundi administratur; sed internum est in spiritibus, & modo spirituali per veritatis testimonium geritur, ejusq;
intel-

intelligentiâ & receptione occupatur: ita si cui certâ functio
hoc in regno obtingat, si cui ministeriales sub imperio Regis
Summi demandentur partes, opere sui muneris, indoli hu-
jus regni satisfaciât necesse est, ut scilicet, spirituû qui propriè
regno Dei hospitium præbent, sedulus sit custos, sit pastor,
imo parens, qui omnem in formandis illis & ad amulsum ex-
colendis adhibeat operam, omnes intendat nervos, omnem
impendat sufficientiam. Quæ uti dignissima omnium, ita
certè non vulgaris ars est, ut enim *Gregorius* inquit: *Ars est*
artium regimen animarum, nam quum propriæ vix satis præ-
fidere possimus animæ; quum priorum vix satis domine-
mur affectuum inordinantiæ, quum proprio oneri ferendo,
reddendâq; pro nobis ipsis rationi, vix ac ne vix quidem suf-
ficiamus, an non quæso arduus & improbus labor est, alio-
rum & plurium quidem, centenorû imò millium sæpius, cu-
rare animas, affectus moderari, portare onera, eorumq; de-
bita & offensas in nostras transcribere rationes? Unde jure di-
ctum cenleo: *Regimè Ecclesiarum onus esse Angelicis quoq; hu-*
meris formidandum. Si enim vastum illud pelagus, in quo va-
riis cum fluctibus hæc in statione colluctandum est, iis qui ad
clavum sedent Ecclesiæ, jactâ bolidè metiaris, deprehen-
des facilè, excedere sphæram activitatis humanæ, quo minus
procellosum illud, syrtes inter & charybdes constitutum iter,
foelici cursu, absq; ullo sui vel fidei suæ commissorû dispendio,
emetiri quis possit. Quod ipsum æquâ lance pensitâtem Mo-
sen, incomparabilem cætera tum Prophetam, tum insignem
masculâ generositate Dynasten, tum etiam Deo singulari-
ter familiarem, ad declinandum & solennis ad Parhonem le-
gationis munus, & regiminis populi Israelitici onus, induxit,
ac ad

ac ad sublime loquentis Dei imperium, cunctantem non parum & hæsitantem, speciosos justæ excusationi suæ prætextus obtendere fecit, eousq; ut post singulares etiã divinæ assistentiæ pollicitationes, & præsentissima ejusdem in opere prodigioso experimenta, facto non semel periculo, se jubenti Deo subducere vellet; imo eo tandem egit, ut laborum pertæsus ac molestiarum, quas in Ducatu refractarii illius populi devorare coactus est, precibus apud Deum intercederet pro mortē suâ, pro terrestri quod gestabat tabernaculi dissolutione, reddendoq; pulvere origini suæ, ne diutius onere functionis suæ gravaretur. Extra eum, Divus ille gentium Doctor, multo cum timore & tremore ministerium suum obivisse docet: rem stupendam! electum illud Dei vas, utile illud incrementi regni Jesu organum, maximo certè novi temporis miraculo, in ipso æstuantis animi furore, subitâ metamorphosi, servitio Christi quem statim cum rabie persequeretur mancipatum, ejusq; legatione dignatum, cujus institutioni cœlum ipsum patuerat, cui singularis spiritûs mensura cesserat, contremiscens horret, ne in curâ spirituum eorumq; pastu, imprudenter erret, vel aliquo saltem defectu laboret. Quanto æquius homunciones alii, variis obsessi infirmitatû agminibus, nec tanto gratiæ Dei thesauro dignati, quibus vel propria ipsorum cura justum incurrit terrorem, solliciti esse possunt & debent, ne dum Pastores audiunt, dispendium faciant animarum, easq; vel rapiant ipsi, vel dentibus objiciant aliorum.

Quis itaq; dignè exequendo muneri tanto idoneus? quis spartâ hâc pro merito ornandâ dignus? quis emetiendo hâc in palestrâ cursui, ac publicâ hâc in arenâ peragendo cum palmâ conflictui aptus? Is modo, cujus ine-

ptitudi-

proutudini Divina opitulatur sufficientia, is, cujus inhabi-
litas divinâ excitatur & aptatur gratiâ, is, cujus tenuitas
Spiritus animatur robore ac potentiâ. Quum enim ex no-
bis tanquam ex nobis, inhabiles simus & inepti, Spiritus
nos format obstericario & singularis cura, & ubi huma-
na deficit virtus, ubi humanum frangitur robur nec ul-
tra assurgere potis est, divina venit in subsidium virtus, ex-
citans & animans, ut suum obire quis possit servitiû. Id au-
tem ad implendum *fidelis Servi*, & providi in domo Dei
œconomi numerum, præ cæteris facit, ut imprimis pro-
pria studiosus sit conscientia, ejusq; jugi intentus cultui:
uti enim fundamentum pietatis bona est conscientia, ita
certe fundamentum ministerialis officii, sincera & ad lu-
men divinæ legis polita est conscientia. Conscientia est
quæ in arduo ministerii opere, omne fert punctum: Con-
scientia est, quæ in augustâ regni Dei fabricâ, integram su-
stinet molem, ac ut vulgo ajunt, proram constituit ac pup-
pim: Conscientia est, quæ in sulcando adversitatum mi-
nisterio agminatim occurrentium æquore, ad clavum se-
det carinæ ipsa Dei manu compactæ: Conscientia est, à cu-
jus nutu & imperio tota pendet animarum cura & dire-
ctio; neglectâ enim illâ vel contumaciter excusâ, non
secus quam excusso de puppi nauclero, totam navim vio-
lento fluctuum impetu quassatam mergi, vel aciei scopu-
lorum impactam naufragio frangi oportet. Nam uti
cymba gubernaculi usu destituta, inordinata est moles,
incertis oberrans passibus, usquequo extremum subeat pe-
riculum: uti corpus vitali non animatum spiritu, nec san-

gvinis vegetatum motu, fœdum est cadaver: uti membra oculorum luce carentia, cœca sunt tenebræ: ita profecto vacuus studio conscientiæ animus, moles est sine usu, cadaver sine vitâ, corpus sine luce: cui proinde aliorum ferre curam, aliorum animare spiritum, aliorum augere lucem, non magis possibile est; quam à cadavere vitam, à tenebris mutuari lucem. Ex adverso, qui suæ studiosus conscientiæ, omnes in ejus cultu intendit nervos, nã is munitæ insistit viæ, planæq; rem suam committit semitæ, absq; mæandris & anfractibus ducenti rectâ ad expositam fidelis ministerii metam, quam assequi, alteram veluti *Corinthum* adire, non cuivis contingit mortalium. Etenim qui præsidio bonæ fultus est conscientiæ, non potest non esse conscius strictæ quam habet obligationis suæ, non potest non eorum esse conscius, quid Deo Principali suo, quid sibi, quid cæteris fidei suæ commissis debeat, quæ cum sterilis & effœta non possit esse conscientia, scaturiunt inde tanquam ex divite venâ, ac cum impetu erumpunt, dulces illi virtutum rivuli, quorum usu & exercitio ad ingenuû *Pastoris & Episcopi* nomen ferendum opus est: manat enim inde ac svavi cum susurro bullit, assiduam pietatem comitata, suoq; se pede metiri docta *humilitas*, decenti gravitate temperata *mansuetudo, lenitas*, magna certè virtus & rara, rarior eo quo altiorem quis conscendit honorum gradus; summè tamen necessaria, iis maximè, qui ad exemplum *Pastoris Summi*, cum majestate humilis, mansveti, præesse gregi tenentur; quippe quorum statione nihil magis indignum est,

est, quam adversa huic virtuti elatio, fastus, supercilium. Eodem ex fonte manat, sollicita adificationis aliorum, promotionis in veritate ac cultu pietatis cura, quæ cynosura, quæ summa votorum, quod centrum ex quo omnes vitæ lineas ducat, esse cuiq; debet in agendo *Ministerij* opere, ut nullis parcens laboribus, nullis fractus corporis vel animi molestiis, nullis territus impedimentis, omnem applicet facultatem, omnem devincat industriam, mentibus aliorum formandis, usu rerum divinarum eliminandis, pietati sacræq; devotioni dicandis: in quo potissimum vertitur *Pastoratus* cardo, ne scilicet, inanibus tantummodo speculationibus, fucatis sermonum coloribus, nudis verborum deprædicationibus, animos deprædemur, ne captivos agamus, nec externæ modo scientiæ gnaros faciamus; sed ipsius conscientiæ emolumento consulamus, fidemq; illi, vividam pietatem, & constantem officiorum spiritualium praxin ingeneremus, ut lucem fœneremur aliis; sed cum calore vim suam potenter exerente, ignem suscitemus; sed cum luce foris se prodeunte, oculos demus; sed cum manibus efficaciter operantibus. Cui quidem instituto cum fructu exequendo, servilem præstant operam, tùm inculpata *Episcopi* Ecclesiæ vita, compositiq; ejus & ad amussin divinæ legis, severiore limâ castigati gestus, in exemplum sancti, lernæ scelerum, & quorumlibet peccatorum contagio facilè plebem corrumpenti, ex diametro objecti, eoq; incentivum aliis addentes & calcar: tùm frequens sermonis & cum nativâ quidem simplicitate, cum demonstratione spiri-

tus ac potentia, ac veritatis ad omnem conscientiam manifesta-
nifestatione facta promulgatio, cujus tanquam fecundi
seminis, efficax est in agro Dei operatio, & uber proven-
tus: tum familiaris rudiorum institutio, puerorum su-
stentatio, infirmorum sublevatio, cæcorum illuminatio,
lapsorum erectio, egenorum succursus & promotio: &
ut verbo dicam, prudens illa, non cum pædagogicâ au-
thoritate & severo rigore juncta austeritas; sed cum man-
suetudine & paterno affectu cujusq; statui facta accomoda-
tio, cujus facilitate stimulentur animi, ad currendum ala-
crius, & lætâ virtutum segete, laboribus Operarii cum
scenore respondendum: quod & gloriæ & gaudii ansam
cuiq; jure præbet, si modo operam non in vanum loca-
tam viderit, ac aliquem sudoris proventum usurpaverit.

Et hæc quidem idea est & *Imago fidelis servi*, ac veri
qualem esse decet Ecclesia Episcopi, tum ultuario opere, ma-
nu festinante delineata: Cui, an *Archetypus* & *Exemplar* un-
de illam pinximus respondeat, id judicare, & propriæ
arti commendationem addere, mihi operis Auctori, nec
fas est, nec convenit, tuo id qui ambigis, & sinistrâ ca-
ptus opinione & opus & Auctorem forsân despicias,
committo lubens æstimio. Intuere (candidis tamen o-
culis) & *Exemplar* & pictam quam tibi offero *Imaginem*,
& vivis coloribus, ordinatisq; lineamentorum ductibus *il-
lud* in hæc effigiari, accuratâ similitudine & consonâ uni-
formitate exprimi, nî spes me ludat, assequeris; ita qui-
dem ut *hanc* intuenti, non possit non *illius* aptè satis re-
præsentati subire cogitatio. Quo tamen nec mihi mea-
que ar-

que arti placere, nec ulli ansam calumniandi ministrare, nec in pios *Defuncti* manes injurius esse volo, quominus ingenuè fatear, deesse non nihil integræ perfectioni operis, quod aliquam differitatem & ablusionem *Imaginis* à suo *Exemplari* pariat. Quis enim est vel tam simplex vel malignus? qui non intelligat, nævos quorum hæredes sumus, defectus quos naturâ ex utero trahimus, imperfectiones quas nascentes avitum tanquam patrimonium adimus, errores quibus toto vitæ tractu incurabilitè laboramus, imperfectiones quarum agmine circumvallati suspiramus, impedire cunctos, in implendâ omnibus numeris & gradibus *fideliu servi ac veri qualem esse decet Ecclesie Episcopi* mensurâ, impedire cunctos, in ornandâ absq; omni defectu provinciâ, tenendâq; absq; ullâ cæspitatione & casu statione suâ? Sed infucata si adsit conscientiæ sinceritas, affectio pura, candor animi, & fidele partibus suis defungendi studium, compensari iis defectum omnem, & maculas intercurrentesq; nævos expungi. Num igitur comuni hominum conditioni statâ lege ipsis adjudicatæ, subducere se se potuisset *Noster*? num Anglicam in humanâ imperfectione assequi perfectionem & innocentiam? num indemnem in tantâ corruptione seculi ducere vitam? num integrè absq; ullo hiatu muneris sui implere mensuram? num omnium votis satisfacere, omnium genium & libidinem studio placendi exsatiare? Quis obsecro mortalium, vel hæc ipsi affingere, vel jure ab ipso exigere, vel ob carentiam horum mordere illam & damnare audeat? nisi stipes plane & truncus, imme-

mor humanæ conditionis nulli non adnatæ, suæq; quam
nunquam non experitur vanitatis & impotentia. Non
ergò *Nostrum* Angelicis cœquamus mentibus, humanæ
fragilitatis prorsus expertibus, non ultra sphaeram publi-
cæ omnium, mulierem matrem habentium sortis evehi-
mus, non in tanto perfectionis gradu, quo vitæ hujus
assurgere nequit imperfectio, statuimus; nihilominus ta-
men, quum & Sol interdum notetur eclipfibus, & aurum
quantumvis præstans reliquis non careat scoriis & recre-
mentis vilioribus, & vinum generosum licet, non destitu-
atur fecibus, & triticum mixtum sit paleis, non ideo tamen
eorum abstinemus usu, non eorum delibamus præstantiæ,
nec ullam rem bonam, ob adhærentes nævos statim ab-
jicimus: veneramur certè magnum illum thesaurum, ma-
gnam illam lucem, magnas illas virtutes, quibus *pia* hæc
Mens coelitus dignata, omne nævis & defectibus si quos
habuit, decedere jussit pondus, eorumq; tenebras luce
virtutum quibus abundavit, digne reformavit: veneramur
beatos *tanti Viri* manes, quippe quem singularibus Spi-
ritûs S. dotibus instructum, ac ab eodem in Templum
suum quod specialius ornaret, in Ministrum cui non vul-
garia concrederet; electum fuisse cuiq; notius est, quam
ut ampliori egeat præconio.

Dotes enim ejus si scruteris, sive vivacitatem divini plane in-
genii, sive subactum & acre judicium, sive acumen inventionum,
sive inexhaustum memoriæ æqvor, sive incomparabilem in lo-
quendo venustatem, sive famulantium rapiditati lingvæ affectuum
promptitudinem, sive deniq; miram in agendo dexteritatem ex-
pendas, naturam, omnem in ejus formatione & cultu exeruisse
artem, ac omne in unum hunc contulisse decus, facile deprehen-
des;

des; ut jure de tali foetu gratularetur sibi, imò miraretur, & vix sibi persuadere quiret, talem se peperisse, qui naturam suâ corrigebat industria, & qui eam Matrem licet, multis exsuperabat parasangis. Vitam ejus si perconteris, de natalibus, educatione, & cæteris privatae vitæ fortunis, audies illum cui major rerum istarum cognitio est. Annos vitæ ejus, si à dotibus & copiâ talentorum recensueris, ex seculis credes esse conflatos, si à tempore, sexagesimum vitæ annum, venerandæ canitiæ tempus attigit. Functionem si rogaveris, *Servus* fuit Christi, primum quidem in Ecclesiis Hungariæ non incelebribus, dein per viginti retrò annos, in Aula Principali, Dei gratiâ hodiè florentissimâ, & simul Ecclesiarum in Transylvania Reformatarum Episcopus, per quinquennium. Integro autem ætatis suæ cursu, quo sacro functus est ministerio, *fidelis* illum & in domo sua noctes diesq; excubantem *Servum* reperit Dominus. Quid enim aliud monstrabat ardor ille & zelus cælestibus flagrans ignibus? Quid heroicus ille in scrutandis rebus divinis, quibus totum se devoverat impetus? Quid singularis ille precum spiritus, quas pro Ecclesiæ publicæq; rei incolumitate fundebat, tanto cum fervore ut ipsum expugnare videretur cælum? Quid illa suspiria, quæ in dies exprimebat illi, assiduum gloriæ Dei studium, ac gliscentis sensim impietatis & nequitiae detestatio? indoluit quippe, in foedâ deliræ mentis suæ crapulâ, ab ætatis capite ad senilem usq; torporem securos stertere pleroseq; mortalium; indoluit, multos protractum inconsiderantiæ somnum, à primâ vitæ aurorâ, ad seram usq; noctis ducere tempestatem, eoq; in accensum divinæ ultionis ignem coniectam Gentem nostram, periisse jam dudum & perire adhuc. Quid illæ querelæ, quas ob carnalem in Christianitate securitatem, & profusam nomen tantum Christianismi mentitorum dissolutionem fundebat? Quid illa vota, religione calentis animi suscitata, quæ ad offensam totius Patriæ expiandam, ad pacem gratiamq; Dei indignitati nostræ demerendam concipiebat? Quid illa sollicitudo, quæ jugiter pro Ecclesiarum in tantum discrimen adductarum incolumitate, animum ejus urebat? Quid illa cura & anxietas, qua semper torquebatur, pro lapsa S. Ministerii honore, jacentibus humi Ecclesiæ rebus, ab alienatis quorundam avaritiâ ejus redditibus? Quid illa contentio, quâ omni nisu desperatis rebus Ecclesiæ medicam manum admove-

re, ac

re, ac ereptum sacrilego ausu Ministerio honorem, reddere satagebat? Quæ & summa votorum ejus, & spes omnium ac expectatio de ipso erat, implenda omnino, nî immensi semper hactenus remoram fecissent difficultatum vortices. Unde eadem de illo, quum de Viro in Episcopum eligendo deliberaretur, fuit omnium sententia, quæ olim Theodosii Augusti de B. Ambrosio, de quo dixisse fertur: *Se neminem nosse, qui vere sciret personam Episcopi sustinere, præter illum Mediolanensem:* & ita omnium occupaverat affectus, spes, amores, ut tum à summo Procerum regni hujus Senatu, tum à Generali Fratrum synodo, solus huic Provincia pro merito ornandæ aptus judicaretur, ac delectis mox suffragiis, Episcopus denuncicaretur: cujus dum ferret honorem, singulare muneri suo ornamentum, ac ordini Sac. Ministerii decus addidit, magnâ sui tum auctoritate quâ pollebat, tum agendi facultate quâ excellebat.

Jacentem proinde in ipso habemus Ministerii honorem, decus auctoritatem! Jacentem in ipso habes, *Unice orbis nostri Atlas, Princeps gloriose, DEO tuisquæ commendatissime,* rutilum Illustrissimæ domus tuæ splendorem! Jacentem alterum *Mosen*, zelo regni Dei ad extremam consumptionem sui ardentem, alterum *Eliam*, virtute precum claudentem coelos & aperientem! Jacentem magnum Evangelii Praeconem, eloquio gravem, disertum, (faceffe livor) incomparabilem. *Flos Principum & Spiritus, spes nostra, Amor noster, Vos nostræ Domine clementissime!* Jacentem habes tuum si Fata sivissent *Gamaliel*, te cum *Paulo* vias Dei penitiùs erudientem, tuum *Samuelem*, te cum *Schaule* officii in hac Majestate Principali (quam Dei gratia, & communi populi tui voto foeliciter nactus es) commonefacientem, tuum *Jacobum*, præsentiscentem jam Fatorum extremam vim, ante solennia Inaugurationis tuæ, singulari voto Deo te & Patriæ commendantem! Jacentem habes *Illustrissima domus Principalis, Aula florentissima,* celebrem tuum in veritate Doctorem, spiritualem tuum Susceptorum, Patrem, Deo te formantem, pietati ac castæ religioni unice devotentem! Jacentem habes *Patria*, tuum Speculatorem, pro pace & florenti rerum tuarum cursu, continuâ inquietudine excubantem! Jacentem habes *Domus Dei sexcentis crucibus exercita, Columnam te sustententem!* Jacentem habes *S. MINISTERIUM* invictum *Pugilem*, pro tuo honore, obverso p. flore acriter dimicantem! Jacentem habetis *CONJUNCTI DEFUNCTI, VXOR, LIBERTI, GENERI*, foelicitatis vestræ *Solem!* Jacentem & ipse habet in orbis confectam & exanimatam corporis fabricam; singularium tamen Virtutum, variorum in Ecclesiam *ma-*
storum, magniq; *Nominis sui memoriam, jacentem habebat nunquam,*

Dixi.